

Ginkgo biloba L. Japanse notenboom, Tempelboom (E: *maidenhair tree*)

HISTORIE

Zonder twijfel de oudste boomsoort op aarde. Kwam al voor in oude geologische perioden (Perm, Trias, Jura) in uitgestrekte oerwouden in grote delen van de – toenmalige- aarde. Hij zou door de vele wisselingen van klimaat, uitgestorven zijn als de mens hem niet in bescherming had genomen. Van de vele soorten uit de familie der *Ginkgoaceae* bleef uiteindelijk alleen deze maar over. Hij wordt daarom ook wel een 'levend fossiel' genoemd.

De boom werd sinds de oudste tijden geplant uit religieuze overwegingen; bekend is die aanplant in en om Japanse en Chinese tempels.

In China, in de provincie Fujian, ligt het oudste Ginkgobos van China. Daar staan 300 bomen van meer dan 700 jaar oud met een lengte van 20 meter en kroondoorsnede eveneens van 20 meter. Vermoedelijk gaat het hier om een dergelijk door monniken aangeplant bos. Het is een bekend toeristenoord en kenniscentrum geworden; men mag er zelfs kamperen. In de herfst kleuren de bladeren goudgeel en de gele vruchten, die op pruimen lijken, hangen als parels tussen de bladeren.

In dezelfde provincie Fujian blijken op vier plaatsen *versteende* Ginkgobossen aangetroffen te zijn. Dus de echte fossielen. Kennelijk heeft het tegelijk voorkomen van fossiele resten en levende bomen de mens al eeuwen gefascineerd. De Chinezen beschreven de Ginkgo als: 'ya-chio-tu' = *boom met bladeren als van eendenvoet*.

Ook in de Verenigde Staten heeft men *versteende* Ginkgo's aangetroffen. Bekend is het Ginkgo Petrified Forest State Park in de staat Washington. De soort stierf in Noord –Amerika helemaal uit, maar overleefde in Oost-Azie. In de 19^e eeuw werd hij weer in de VS geïntroduceerd als sierboom.

De boom werd in Nederland voor het eerst beschreven in 1712 door E. Kaempfer, afgezant der Oost-Indische Compagnie in Japan. In 1730 werd de boom in Nederland ingevoerd.

Volgens overlevering zou er in 1735 door Linnaeus een exemplaar zijn geplant zijn in de Hortus van de voormalige Universiteit van Harderwijk

Door Linnaeus geplante *Ginkgo* in het Stadspark De Hortus , Academiestraat, Harderwijk.

BOTANISCHE EIGENSCHAPPEN

Ginkgo is ingedeeld bij de Naaktzadigen (*Gymnospermae*) en vormt daarin de eigen klasse (*Ginkgoinae*) als de enige familie en als de enige soort. Met de - ook tot de naaktzadige *Coniferae* of kegeldragers als *Taxus*, *Abies*, *Pinus*, *Picea* gerekend- heeft hij niet veel gemeen. Zo ontbreken houtvaten, wel heeft hij tracheïden, zoals bij naaldbomen.

Ginkgo biloba is een tweehuizige, op oudere leeftijd vaak éénhuizige boom; mannelijke en

vrouwelijke bloemen groeien niet aan eenzelfde boom. De mannelijke bloemen staan in enkele centimeters lange, aarvormige bloeiwijzen (katjes), de vrouwelijk heeft 2 of meer zaadknoppen. Daaruit ontstaan, na bevruchting, de geelbruine, vlezige zaden, (2-3 cm groot), die op kleine pruimen lijken.

In Nederland komen overigens slechts zelden rijpe zaden tot ontwikkeling.

De boom is in vele tuinen en parken in de gematigde klimaatzone aangeplant. Hij wordt tot 30 m hoog en kan tot meer dan 2 meter dik worden en is makkelijk herkenbaar aan zijn bijzondere ingesneden bladeren ("eendenvoet")

Hij werd en wordt veel aangeplant in steden als straatbeplanting. Hij is namelijk erg goed bestand tegen vuil, rook en uitlaatgassen en kan ook tegen droogte. Bovendien groeit hij niet snel en heeft hij een compacte vorm. Maar hij heeft één nadeel en daarom worden in steden en langs wegen uitsluitend mannelijke exemplaren aangebracht. (en door kwekers dus ook geteeld). De vruchten van de vrouwelijke bomen vallen nl. op de grond en vormen dan een papperige, naar ranzige boter of braaksel stinkende, glibberige pulp. In China overigens is de “noot” gewild als lekkernij na in olie gebakken te zijn. Hij schijnt naar vis te smaken.

Van de vrouwelijke exemplaren vallen bladeren en vruchten ongeveer gelijktijdig af. De mannelijke bomen verliezen hun blad ongeveer een maand vroeger.

BETEKENIS **GINKGO** VOOR HET ARBORETUM ASSEN

De Ginkgo is een intrigerende boom, wat uit het voorgaande mag blijken. Hij is al aanwezig in t Arboretum, maar in bosverband ontbreekt hij. Ginkgo's in bosverband zijn in Nederland nog een onbekend fenomeen. Een Ginkgobos in Assen betekent dan ook een unieke bijdrage aan de verschijningsvormen van deze levend-fossiele boomsoort. Al die Ginkgo bomen in goudgele herfststooi leveren ook een uniek schouwspel, dat recreatief aantrekkelijk is. Als we er dan ook nog in slagen vrouwelijke bomen en mannelijke bomen bijeen te brengen en tot bloei en vruchtdracht, is daarmee de wetenschappelijke en educatieve waarde belangrijk vergroot.

Het Arboretum Assen heeft er dan een belangrijk “*point of interest*” bij gekregen, dat vermeld kan worden op te ontwikkelen GPS-wandelroutes

Norg, maart 2012,

Ir. Joop Kalb, Werkgroep Arboretum Assen

Bronnen - Cors' *Ginkgo Pages*, 2012, Speciale website over deze boomsoort.

- Wit, H.C.D de, De wereld der Planten, 1963, deel I, pp 30-31, Gaade den Haag
- Mitchel, A. Elseviers Bomengids voor Noord- en West Europa, 1976, p 46, (Elsevier- Amsterdam/Brussel.
- Boom, B.K. Nederlandse Dendrologie, 1959, p. 87.

Deel van de plattegrond v/h Arboretum Assen: Regio 16: Centraal China.

In afdeling x, links-midden boven, zal het Ginkgobos gaan ontstaan

16 Regio: Centraal China

01 Cornus controversa	12 Acer davidii subsp. grosseri	23 Pseudocycdonia chinensis
02 Aralia chinensis	13 Acer griseum	24 Magnolia denudata
03 Davidia involucreta	14 Acer henryi	25 Nyssa sinensis
04 Tilia oliveri	15 Acer oliverianum	
05 Morus alba	16 Koelreuteria paniculata	a Ligustrum quihoui
06 Eucommia ulmoides	17 Prunus serrulata	a Ligustrum sinense
07 Pyrus calleryana	18 Aralia chinensis	a Populus lasiocarpa
08 Tilia oliveri	19 Liriodendron chinense	a Populus maximowiczii
09 Paulownia tomentosa	20 Carpinus henryana	a Sorbus hupehensis
10 Pterocarya stenoptera	21 Abies fargesii	a Sorbus pseudovilmorinii
11 Malus hupehensis (type Wageningen)	22 Cornus walteri	b Rhodotyus scandens

● U staat hier

c Mahonia japonica
d Cornus kousa var. chinensis
e Callicarpa bodinieri
f Forsythia suspensa
g Ligustrum quihoui
g Ligustrum sinense
g Sorbaria arborea
h Betula albosinensis
h Mahonia japonica
h1 Picea wilsonii
h2 Populus glauca
h3 Zelkova sinica
h4 Spiraea thunbergii
h5 Sorbus hupehensis
h6 Malus hupehensis (type Wageningen)
j Hydrangea heteromalla
k Betula albosinensis
k Celtis sinensis
l Eucommia ulmoides
l Sorbaria arborea
l Ulmus parviflora
m Cotoneaster salicifolius
m Dipelta floribunda
m Forsythia viridissima
n Malus hupehensis
n Hovenia dulcis
o Pterocarya stenoptera
o1 Buddlejia davidii
p Picea likiangensis
q Pseudolarix amabilis
r Metasequoia glyptostroboides
s Betula albosinensis
t Eucommia ulmoides
u Dipelta floribunda
v Cornus kousa var. chinensis
w Cornus controversa
x Ginkgo biloba

0 10 20 30 40 50

december 2006